

“शाळाबाह्य,अनियमित व स्थलांतरीत मुलांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करणेसाठी मिशन झिरो ड्रॉपआऊट”
(MISSION ZERO DROPOUT) राबविणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०२२/प्र.क्र.१२०/एसडी -४

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक :- २३ जून, २०२२.

वाचा :-

- १) बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९.
- २) शाळाबाह्य मुलांना नियमित शाळेत दाखल करणे आणि उपस्थिती टिकवून ठेवणे यासाठी उपाययोजना शासन निर्णय दि. २८ मार्च २०१३.
- ३) शासन निर्णय क्र.ओएससी- ४४१५/(१०२)/१५ /एस.डी.४ ,शालेय शिक्षण विभाग दि.२० मे २०१५.
- ४) शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-२०२१ /प्र.क्र. २१/एसडी -४,दिनांक २३ फेब्रुवारी २०२१.

प्रस्तावना :-

बालकांचा मोफत आणि सक्तीचा शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम २००९, राज्यात दि.१ एप्रिल, २०१० रोजी लागू करण्यात आला. सदर कायदांतर्गत ६ ते १४ वयोगटातील प्रत्येक बालकास शाळेच्या पटावर नोंदविले जाणे, बालकांनी नियमित शाळेत येणे आणि त्याला दर्जेदार शिक्षण मिळणे हा हक्क प्राप्त झाला आहे. कधीही दाखल न झालेली तसेच शाळेत न जाणारी बालके, ज्यांनी शाळेत प्रवेश घेतलेला नाही अशी बालके (E१) किंवा ज्या बालकांनी प्रवेश घेऊन प्राथमिक शिक्षण पूर्ण केलेले नाही अशी ६ ते १४ वयोगटातील बालके एक महिन्यापेक्षा अधिक काळ सातत्याने अनुपस्थित राहत असतील तर त्या बालकांना शाळाबाह्य बालक म्हणावे (E२) अशी व्याख्या शिक्षण हक्क अधिनियमानुसार केली आहे. राज्यात आजही अनेक बालके विविध कारणांमुळे शाळाबाह्य आहेत हे वास्तव नाकारता येत नाही.

कोरोना महामारीच्या मागील २ वर्षांच्या कालावधीत महाराष्ट्रातील बऱ्याच जिल्ह्यातून मोठ्या प्रमाणात कुटुंबे स्थलांतरीत झाली आहेत. स्थलांतर करणारी कुटुंबे ही आर्थिक स्तर निम्न असलेल्या वंचित समाजातील गटातील, भूमिहीन अथवा अल्पभूधारक असतात. मोठ्या प्रमाणात ही कुटुंबे ऊसतोडणी साठी पाश्चिम महाराष्ट्रातील सोलापूर, कोल्हापूर, पुणे, सातारा, अहमदनगर येथे तर शेजारी असणाऱ्या कर्नाटक व गुजरात या राज्यात स्थलांतर करतात. स्थलांतराचा कालावधी हा सप्टेंबर ते मे असा असतो. याशिवाय वीटभट्टी, दगडखाण, कोळसाखाणी, शेतमजुरी, बांधकाम व्यवसाय, सार्वजनिक बांधकाम विभागातील कामे करण्यासाठी तसेच रस्ते, नाले,जिनिंग मिल या प्रकारच्या कामांसाठी ही कुटुंबे स्थलांतर करीत असतात. अशा स्थलांतरित, शाळाबाह्य बालकांचे शिक्षण थांबू नये यासाठी महाराष्ट्रामध्ये मार्च २०२१ मध्ये शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरीत मुलांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करणेसाठी विशेष शोध मोहीम राबविणेत आली. परंतु कोविड च्या प्रादुर्भावामुळे राज्यातील शाळा पूर्ण क्षमतेने सुरु नसल्याने ही शोध मोहीम राज्यातील सर्व भागात प्रभावीपणे पूर्ण करता आली नाही.

कोविड - १९ या जागतिक रोगाच्या प्रादुर्भावामुळे शाळा बंद होवून विद्यार्थ्यांच्या नियमित शिक्षणामध्ये अडथळा निर्माण झाला आहे. जरी केंद्र आणि राज्यशासन बालकांच्या नियमित शिक्षणासाठी आणि बालके शाळाबाह्य होऊ नयेत यासाठी प्रयत्नशील आहेत. तरीही यामध्ये खूप आव्हानांना सामोरे जावे लागत आहे. वाढत्या स्थलांतरामुळे शाळाबाह्य मुलांचे आणि त्यातही मुलींचे प्रमाण वाढण्याची भीती आहे. रोजगाराची अनिश्चितता, सामाजिक असुरक्षितता आणि पालकांच्या मनातील भीती यामुळे वाढणारी बालमजुरी आणि बालविवाहाचे प्रमाण रोखण्याचे आव्हान सर्वासमोर आहे. विशेषतः या परिस्थितीत दिव्यांग बालकांबाबतची आव्हाने अधिक वाढत आहेत. अशा परिस्थितीतदेखील १०० टक्के बालकांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करून त्यांच्या सर्व हक्कांची पूर्तता करणे ही राज्याच्या दृष्टीने सर्वोच्च प्राधान्याची गरज आहे. म्हणून सर्व शासकीय विभागांनी एकत्रितपणे योग्य नियोजन करून कृती करणे व त्याचे सातत्याने सनियंत्रण करणे गरजेचे आहे. यासाठी शिक्षण विभागासह अन्य विभागाच्या सहकार्याने एक महत्त्वाकांक्षी मिशन हाती घेण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्या अनुषंगाने शासन खालीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय -

“शाळाबाह्य, अनियमित व स्थलांतरीत मुलांना शाळेच्या प्रवाहात दाखल करणेसाठी मिशन झिरो ड्रॉपआऊट राबविणेबाबत”

राज्यस्तरावरून मार्च २०२१ व त्या पूर्वी देखील वेळो वेळी शाळाबाह्य बालकांसाठी सर्वेक्षणाचे आयोजन करण्यात आले होते. या सर्वेक्षणामधून १०० टक्के बालके शाळेच्या मुख्य प्रवाहात दाखल झाली नाहीत. तसेच काही बालके मधूनच शाळा सोडताना दिसून आली. म्हणून कोरोना महामारीच्या प्रादुर्भावानंतर प्रथमच सर्वेक्षण हाती घेण्यात येत आहे. या सर्वेक्षणात दाखलपात्र विद्यार्थ्यांचा शोध घेऊन त्यांना शाळेत प्रवेशित करून त्यांचे गुणवत्तापूर्ण शिक्षण सुरु ठेवणे व बालकांची गळती शून्यावर आणणे हा या मिशनचा प्रमुख उद्देश आहे. बालकांना शाळाबाह्य होण्यापासून रोखण्यासाठी मिशन झिरो ड्रॉपआऊट दिनांक ५ जुलै ते २० जुलै २०२२ या कालावधीत व्यापक स्वरूपात राबविण्यात यावे. राज्याच्या या महत्त्वपूर्ण शैक्षणिक उपक्रमात महसूल, ग्रामविकास, नगरविकास, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य, महिला व बालविकास, कामगार विभाग, आदिवासी विकास, अल्पसंख्यांक विकास विभाग आणि सार्वजनिक आरोग्य व गृह विभाग या विभागातील अधिकाऱ्यांच्या सहभागाने हे मिशन राबविण्यास शासन मान्यता देत आहे.

१) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट ची कार्यपद्धती :

कोविड-१९ संसर्ग कालावधीत अनेक कुटुंबांचे स्थलांतर झालेले असून ३ ते १८ वयोगटातील अनेक बालके शाळाबाह्य झाल्याचे दिसून येत आहे. अशा बालकांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात दाखल करण्यासाठी सदरचे मिशन सुरु करण्यात येत आहे .

- १) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मध्ये बालकांचा शोध घेताना ग्राम पंचायत/नपा/मनपा मधील जन्म-मृत्यू अभिलेख्यामधील नोंदींचा वापर करणे.
- २) कुटुंब सर्वेक्षण करणे.

- ३) तात्पुरते स्थलांतरित कुटुंबात असणाऱ्या बालकांची माहिती या मिशन मध्ये घेण्यात येईल.
 - i) मूळ वस्तीतून अन्य वस्तीत स्थलांतरित होणारी बालके
 - ii) अन्य वस्तीतून शाळा वस्तीत स्थलांतरित होवून येणारी बालके
- ४) शाळाबाह्य,अनियमित बालके यांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याची कार्यवाही करावी.
- ५) सदरची मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मोहिम वस्ती, वाडी, गाव, वार्ड या स्तरावर पूर्ण करण्यात यावी. या अंतर्गत ग्रामस्तरावरील समितीने प्रत्येक घरी जावून गावातील प्रत्येक मूल शिक्षणाच्या प्रवाहात दाखल होईल याची काळजी घ्यावी. एकही मूल शाळाबाह्य आढळून आल्यास गावस्तरावरील समिती,पालक व गावकऱ्यांच्या सहभागाने विशेष नोंदणी मोहिम राबवून त्या बालकास त्याच्या वयानुरूप वर्गामध्ये दाखल करावे. सदर मोहिम ढोल ताश्यांच्या गजरात दिंडी स्वरूपात राबविणे.
- ६) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक)/जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बालविकास), बालविकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण व नागरी) यांच्याकडून गाव, केंद्र, बीट, विभाग व शाळा स्तरानुसार नियोजन तयार करून घेण्यात यावे. तसेच सर्वेक्षण करणारे अधिकारी/कर्मचारी यांची यादी बनविण्यात यावी.
- ७) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक)/जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बालविकास), बालविकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण व नागरी) यांनी दिलेल्या कर्मचारी यादीनुसार विषय व जबाबदाऱ्या वाटप करून संबंधितांना आदेशित करण्यात यावे.
- ८) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट या सर्वेक्षणातून प्राप्त होणारी सांख्यिकीय माहिती जलद गतीने एकत्रित करण्यास्तही राज्यस्तरावर शिक्षण संचालक (प्राथमिक) यांनी ऑनलाइन लिंक तयार करून ती माहिती संकलनाची जबाबदारी असणाऱ्या क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांपर्यंत सर्वेक्षणापूर्वी पोहचवावी.
- ९) विषय व जबाबदाऱ्या निश्चित केल्यानंतर आदेशित केलेल्या कर्मचा-यांचे प्रशिक्षण अयोजित करण्यात यावे. सदर प्रशिक्षणामध्ये शोध मोहिमेचा मुख्य हेतू, प्रपत्रक भरण्याबाबत व करावयाच्या कार्यवाहीबाबत माहिती देण्यात यावी.
- १०) क्षेत्रीय सर्वेक्षणासाठी जबाबदार अधिकारी यांनी आपल्या अधिनस्त कर्मचाऱ्यांकडून दिलेल्या तारखेप्रमाणे प्रत्यक्षात मोहिमेस सुरुवात करून दैनिक अहवाल सादर करावा.
- ११) सर्वेक्षण मोहिमेचा अहवाल गट पातळी वरील अधिकारी यांनी आपल्या जिल्हा नोडल अधिकारी यांच्याकडे सादर करावा.
- १२) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मोहिमेत १८ वर्षे वयोमर्यादेपर्यंतच्या दिव्यांग बालकांचा समावेश करण्यात यावा.
- १३) या सर्वेक्षणामध्ये महिला व बालविकास विभागाच्या १० जून २०१४ च्या शासन निर्णयानुसार गठीत सर्व स्तरावरील बाल संरक्षण समिती ची ही जबाबदारी राहिल.

२) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट कोठे करावे ?

या सर्वेक्षणात दिनांक ५ जुलै ते २० जुलै २०२२ या कालावधीमध्ये शाळाबाह्य बालकांच्या नोंदी घरोघरी, बसस्थानक, रेल्वेस्थानक, सार्वजनिक ठिकाणे, बाजारतळ, वीटभट्ट्या, दगडखाणी, साखर कारखाने, बालमजूर तसेच स्थलांतरित कुटुंबांमधून करण्यात याव्यात.तसेच मागास, वंचित गटातील व अल्प संख्याक गटातील वस्तीतील बालकांची माहिती मिशनमध्ये घेण्यात यावी.महाराष्ट्रातील सर्व खेडी, गांव, वाडी, तांडे, पाडे व शेतमळ्यात,जंगलात वास्तव्य करणाऱ्या पालकांच्या शाळाबाह्य बालकांचा सर्वेक्षणामध्ये समावेश करण्यात यावा. महिला बालविकासांतर्गत बालगृह / निरीक्षण गृह /विशेष दत्तक संस्था यामधील बालकांचाही या मिशन मध्ये समावेश करण्यात यावा.एकही शाळाबाह्य /स्थलांतरित बालक शिक्षणापासून वंचित राहणार नाही या दृष्टीने नियोजन करण्याची दक्षता प्रशासनाकडून घेण्यात यावी.

३) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट जबाबदारी :

• नोडल अधिकारी :

पदनाम	स्तर/क्षेत्र	वयोगट
आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना	राज्यस्तर	३ ते ६
संचालक (प्राथमिक),शिक्षण संचालनालय पुणे.	राज्यस्तर	६ ते १४
शिक्षण संचालक ,माध्यमिक व उच्च माध्यमिक ,शिक्षण संचलनालय,पुणे	राज्यस्तर	१४ ते १८
शिक्षणाधिकारी प्राथमिक	जिल्हास्तर	६ ते १४
शिक्षणाधिकारी माध्यमिक	जिल्हास्तर	१४ ते १८
जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी	जिल्हास्तर	३ ते ६
गट शिक्षणाधिकारी	तालुकास्तर	६ ते १८
बाल विकास प्रकल्प अधिकारी	ग्रामीण/नागरी	३ ते ६
प्रशासन अधिकारी (नपा/मनपा)	शहरी	६ ते १८
प्रशासकीय अधिकारी (महिला व बाल विकास अधिकारी)	शहरी	३ ते ६

• पर्यवेक्षक :

पदनाम	स्तर/क्षेत्र	वयोगट
केंद्र प्रमुख व मुख्याध्यापक	ग्रामीण व शहरी	६ ते १८
अंगणवाडी पर्यवेक्षक	ग्रामीण व शहरी	३ ते ६

• प्रगणक :

पदनाम	स्तर/क्षेत्र	वयोगट
प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षक	ग्रामीण व शहरी	६ ते १८
अंगणवाडी सेविका/मदतनीस	ग्रामीण व शहरी	३ ते ६

४) कालावधी :

मिशन झिरो ड्रॉपआऊट दिनांक ५ जुलै ते २० जुलै २०२२ या १५ दिवसांच्या कालावधीत पूर्ण करण्यात यावे.

५) मिशन झिरो ड्रॉपआऊट कार्यवाही :-

मिशन झिरो ड्रॉपआऊट अंमलबजावणी मध्ये सहभागी असणाऱ्या सर्व नोडल अधिकाऱ्यांनी आप आपल्या स्तरावर या मिशन विषयी बैठकीचे आयोजन करून मिशन विषयीची कार्यवाही स्पष्ट करावी. प्रत्यक्ष मिशन सर्वेक्षण सुरु करण्यापूर्वी बैठकांचे आयोजन करावे.

अ.क्र.	विषय	जबाबदार अधिकारी	करावयाची कार्यवाही
१	गाव/वाडी वस्ती येथे मिशन झिरो ड्रॉपआऊट सुरु करण्याबाबत.	सर्व व्यवस्थापनाच्या सर्व माध्यमांच्या शाळांचे प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षक, अंगणवाडी सेविका/ मदतनीस हे प्रगणक म्हणून काम पाहतील. मुख्याध्यापक हे शिक्षक, अंगणवाडी सेविका/मदतनीस यांचेवर संनियंत्रण करतील.	दिलेल्या प्रपत्रानुसार दि. ५ ते २० जुलै २०२२ या कालावधीत प्रत्यक्ष मिशन झिरो ड्रॉपआऊट करणे. व त्याचा अहवाल दररोज वरिष्ठ कार्यालयाकडे सादर करणे.
२.	तालुकास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ३ ते ६ वर्ष)	बालविकास प्रकल्प अधिकारी	तालुक्यातील मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मध्ये आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून जिल्हा महिला बाल कल्याण अधिकारी (जि.प.) यांचेकडे सादर करणे
३.	तालुकास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ६ ते १८ वर्ष)	गट शिक्षणाधिकारी	तालुक्यातील शाळाबाह्य शोधमोहिमेत आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून शिक्षणाधिकारी (प्राथ.) यांचेकडे सादर करणे

अ.क्र.	विषय	जबाबदार अधिकारी	करावयाची कार्यवाही
४.	जिल्हास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ३ ते ६ वर्ष)	जिल्हा महिला बाल कल्याण अधिकारी (जि.प.)	जिल्ह्यातील मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मध्ये आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांचेकडे सादर करणे व नंतर ती माहिती प्राथमिक शिक्षण संचालनालय यांनी तयार केलेल्या लिंक वर भरावी.
५.	जिल्हास्तरावर माहिती संकलन करणे (वयोगट ६ ते १८ वर्ष)	शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक व माध्यमिक)	जिल्ह्यातील मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मध्ये आढळलेल्या बालकांची माहिती विहित नमुन्यात संकलन करून संचालक (प्राथमिक) यांनी तयार केलेल्या ऑनलाईन लिंक मध्ये त्याच दिवशी भरावी.

६) मिशन झिरो ड्रॉप आऊट अंमलबजावणी :

- १) मिशन झिरो ड्रॉप आऊट प्रभावी होण्याकरिता विविध स्तरावर समित्या गठीत करण्यात आलेल्या आहेत. त्यानुसार मिशनची अंमलबजावणी करण्यात यावी. परिशिष्ट १ मध्ये समित्या दिलेल्या आहेत.
- २) शाळाबाहय, अनियमित व स्थलांतरित मुलांची गावनिहाय यादी संकलित करून शाळानिहाय जनरल रजिस्टर तसेच विद्यार्थी हजेरी पत्रक व गावपंजिका पडताळणी करून अद्ययावत करणे.
- ३) शाळाबाहय, अनियमित व स्थलांतरित बालकांना शाळेत दाखल करून घेणे. तसेच २०/०७/२०२२ अखेर दाखल करून घेऊन दाखल झालेल्या बालकांची माहिती शिक्षणाधिकारी (प्राथ./माध्य.) यांनी संचालक (प्राथ.) यांना देणे.
- ४) मिशन झिरो ड्रॉप आऊट मधील मुलांची नोंद घेण्याकरिता “अ”“ब”“क” आणि “ड” प्रपत्र सोबत देण्यात येत आहेत. त्यापैकी योग्य त्या प्रपत्रात शाळाबाहय, अनियमित व स्थलांतरित बालकांची नोंद घेण्यात यावी. जे शाळाबाहय विद्यार्थी शाळेत दाखल झालेले आहेत अशा बालकांना विशेष प्रशिक्षणात सहभागी करून घेण्यात यावे व ही माहिती संचालक राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद पुणे यांना माहितीस्तव उपलब्ध करून देण्यात यावी,जेणेकरून वयानुरूप दाखल मुलांसाठी अध्ययन सुविधा पुरविण्यास मदत होईल.

७) मिशन झिरो ड्रॉप आऊट विषयी व्यापक जनप्रबोधन :-

राज्यातील प्रत्येक नागरिकापर्यंत मिशनची माहिती सुलभरित्या पोहचवावी यासाठी खालील पद्धतीने मिशनबाबतचे व्यापक जनप्रबोधन प्रत्येक स्तरावरील समितीने करावे.त्याचबरोबर जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (सर्व) मध्ये अंतर्गत समता विभागाच्या मदतीने शाळाबाह्य बालकांसाठी काम करणारे बालरक्षक यांनी आजपर्यंत या चळवळीमध्ये महत्वपूर्ण योगदान दिले आहे.त्यांनाही या मिशनमध्ये

सहभागी होण्यासाठी प्रेरित करावे. संस्थेतील सर्व अधिकारी यांनीही या मिशनमध्ये आपला सहभाग नोंदवावा.

१. स्थानिक दूरदर्शन, आकाशवाणी, वृत्तपत्रे तसेच इतर प्रसार माध्यमाद्वारे मिशन झिरो ड्रॉपआऊट मिशनबाबत व्यापक प्रमाणात उद्बोधन करून नागरिक, पालक, स्वयंसेवी संस्था, युवक मंडळे यांना सहभागी करून घेण्यात यावे.
२. स्थानिक कलाकार आणि नामांकित व्यक्ती मार्फत मिशनबाबत प्रत्यक्ष संवाद घडवून आणावा. हे काम गाव/तालुका/जिल्हा पातळीवरील समित्यांनी करावे. यासाठी विविध स्वयंसेवी संस्था, दानशूर संस्था, दानशूर नागरिक आणि शाळाबाह्य मुलांसाठी काम करणाऱ्या संस्थांकडून या मिशनच्या प्रचार-प्रसारासाठी प्रायोजकत्वाचे आवाहन करण्यात यावे.
३. सदर मोहिमेचा प्रसार मोहीमेच्या प्रारंभापूर्वी (दिनांक ५ जुलै, २०२२ पूर्वी) सोशल मिडीयाच्या माध्यमातून; WhatsApp, Facebook, Twitter, Instagram; याद्वारे विविध संस्था, संघटना व स्वयंसेवी संस्था यांना याबाबतचा जनप्रसार व्यापक प्रमाणात करण्याबाबत आवाहन करण्यात यावे.
४. राज्याच्या या महत्वपूर्ण उपक्रमात सरपंच, ग्रामपंचायतीचे सदस्य, शालेय व्यवस्थापन समिती यांचा गावपातळीवरील शोध मोहीम आणि गृहभेटी यामध्ये संपूर्ण सहभाग घ्यावा.
५. पंचायत समिती सभापतीसह पंचायत समिती सदस्यांना आपापल्या कार्यक्षेत्रातील गावामधून या मिशन मध्ये सहभागी होण्याचे आवाहन करावे.
६. जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष, शिक्षण सभापतीसह सर्व पदाधिकारी, जिल्हा परिषद सदस्य यांना आपापल्या कार्यक्षेत्रातील मिशन झिरो ड्रॉप आऊटमध्ये सहभागासाठी विनंती करावी.
७. मिशन झिरो ड्रॉपआऊट करीता आवश्यक असलेले प्रपत्राचे नमुने संचालक (प्राथमिक), यांनी सर्व जिल्हा स्तरावरील प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांच्या माध्यमातून स्थानिक स्तरावर उपलब्ध करून देण्यात यावेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०६२३१२३६४१४३२९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(इ. मु. काझी)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :-

१. मा. मंत्री (शालेय शिक्षण) विभाग यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा.राज्यमंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई.
३. सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. अपर मुख्य सचिव, महसूल व वन विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.

५. अपर मुख्य सचिव, पंचायत राज व ग्रामविकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
६. प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
७. आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
८. राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
९. आयुक्त, साखर, साखर आयुक्तालय, पुणे.
१०. आयुक्त, अल्पसंख्यांक विभाग, पुणे.
११. आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग, पुणे.
१२. आयुक्त, दिव्यांग कल्याण आयुक्तालय, पुणे.
१३. आयुक्त, महिला व बालविकास विभाग, पुणे.
१४. आयुक्त, एकात्मिक बालविकास योजना, पुणे.
१५. आयुक्त, समाजकल्याण विभाग, पुणे.
१६. आयुक्त, कामगार आयुक्तालय, पुणे.
१७. जिल्हाधिकारी (सर्व).
१८. संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
१९. शिक्षण संचालक, (प्राथमिक) शिक्षण संचालनालय, पुणे.
२०. शिक्षण संचालक, (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक) शिक्षण संचालनालय, पुणे.
२१. अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षा मंडळ, पुणे.
२२. शिक्षण संचालक, (अल्पसंख्यांक व प्रौढ शिक्षण) शिक्षण संचालनालय, पुणे.
२३. आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व).
२४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, (सर्व).
२५. संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे.
२६. विभागीय शिक्षण उपसंचालक, (सर्व विभाग).
२७. प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, (सर्व).
२८. शिक्षण निरीक्षक (उत्तर/दक्षिण/पश्चिम), बृहन्मुंबई.
२९. शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक/निरंतर), जिल्हा परिषद, (सर्व).
३०. महिला बालविकास अधिकारी.
३१. जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला बालविकास).
३२. शिक्षणाधिकारी / शिक्षणप्रमुख / प्रशासनाधिकारी, महानगरपालिका, (सर्व).
३३. गटशिक्षणाधिकारी, पंचायत समिती (सर्व).
३४. मुख्याधिकारी, नगरपालिका / नगरपरिषद, (सर्व).
३५. निवडनस्ती (एसडी-४).

परिशिष्ट : १

राज्य ते गाव पातळीवर एकसूत्रता रहावी यासाठी खाली दर्शविल्याप्रमाणे शासनाच्या विविध विभागांचे सहकार्य घेऊन समितीचे गठन करून शाळाबाह्य, स्थलांतरित व अनियमित मुलांचा शोध घेण्यात यावा.

अ) राज्यस्तरीय समिती :-

१	अप्पर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	अध्यक्ष
२	आयुक्त, शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य	उपाध्यक्ष
३	राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई	सदस्य
४	आयुक्त, साखर, साखर आयुक्तालय	सदस्य
५	आयुक्त, अल्पसंख्यांक विभाग	सदस्य
६	आयुक्त, दिव्यांग कल्याण विभाग	सदस्य
७	आयुक्त, महिला व बालविकास विभाग	सदस्य
८	आयुक्त, समाजकल्याण विभाग	सदस्य
९	आयुक्त, कामगार विभाग	सदस्य
१०	आयुक्त, एकात्मिक बालविकास योजना	सदस्य
११	संचालक (प्राथमिक), प्राथमिक शिक्षण संचलनालय, पुणे.	सदस्य
१२	संचालक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण संचलनालय, पुणे	सदस्य
१३	संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.	सदस्य
१४	उपसंचालक, समता विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.	सदस्य
१५	विभागीय शिक्षण उपसंचालक (प्रतिनिधी)	सदस्य (५)
१६	सह संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई	सदस्य सचिव

अ) जिल्हास्तर समिती -

१	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२	मुख्य कार्यकारी अधिकारी	सहअध्यक्ष
३	जिल्हा पोलीस अधीक्षक यांनी निर्देशित केलेले प्रतिनिधी	सदस्य
४	प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था	सदस्य

५	विभागीय शिक्षण उपसंचालक यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
५	महिला व बालविकास अधिकारी	सदस्य
६	जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी	सदस्य
७	उपायुक्त/ सहाय्यक कामगार आयुक्त	सदस्य
८	प्रकल्प अधिकारी , आदिवासी विभाग	सदस्य
९	स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी -१	सदस्य
१०	जिल्हा समन्वयक, बालरक्षक, लिंग समभाव व मुलींचे शिक्षण, समावेशित शिक्षण	सदस्य
११	शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक)	सदस्य
१२	शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)	सदस्य सचिव

ब) महानगरपालिका स्तर समिती -

१	आयुक्त, महानगरपालिका	अध्यक्ष
२	अतिरिक्त आयुक्त , महानगरपालिका	सदस्य
३	उपजिल्हाधिकारी , जिल्हाधिकारी कार्यालय	सदस्य
४	प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था	सदस्य
५	महिला व बालविकास अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य
६	कामगार अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य
७	वार्ड अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य
८	समाज विकास अधिकारी, महानगरपालिका	सदस्य
९	स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी - १	सदस्य
१०	बालरक्षक समन्वयक, शहर प्रतिनिधी	सदस्य
११	शिक्षण निरीक्षक / प्रशासन अधिकारी / शिक्षणाधिकारी	सदस्य सचिव

क) तालुकास्तर समिती :-

१	तहसिलदार	अध्यक्ष
२	गटविकास अधिकारी	सह अध्यक्ष
३	मुख्याधिकारी, नगरपालिका	सदस्य
४	एकात्मिक बालविकास अधिकारी	सदस्य
५	शासकीय कामगार अधिकारी	सदस्य
६	सहाय्यक प्रकल्प अधिकारी, आदिवासी विभाग	सदस्य
७	तालुका आरोग्य अधिकारी	सदस्य

८	साखर कारखान्याचे कार्यालयीन अधीक्षक/सचिव	सदस्य
९	वरिष्ठ अधिव्याख्याता/अधिव्याख्याता, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था	सदस्य
१०	शिक्षण विस्तार अधिकारी	सदस्य
११	स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी -१	सदस्य
१२	तालुका बालरक्षक प्रतिनिधी, साधन व्यक्ती, समावेशित शिक्षण विषय तज्ञ	सदस्य
१३	गटशिक्षणाधिकारी	सदस्य सचिव

ड) वार्डस्तर समिती :-

१	स्थानिक नगरसेवक	अध्यक्ष
२	शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष / शाळा विकास व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष	उपाध्यक्ष
३	क्षेत्रीय कार्यालयाचे उपायुक्त	सदस्य
४	पर्यवेक्षक , शिक्षण विभाग ,महानगरपालिका	सदस्य
५	आरोग्य सेवक	सदस्य
६	अंगणवाडी सेविका / बालवाडी शिक्षिका	सदस्य
७	स्वयंसेवी संस्थांचा प्रतिनिधी / शिक्षण तज्ज्ञ -१	सदस्य
८	सेवाज्येष्ठ मुख्याध्यापक	सदस्य सचिव

इ) केंद्रस्तर समिती-

१	केंद्र प्रमुख	अध्यक्ष
२	निवडक किमान ५ शाळा व्यवस्थापन समितीचे अध्यक्ष	सदस्य
३	साधन व्यक्ती, समावेशित शिक्षण विषय तज्ञ	सदस्य
४	बालरक्षक प्रतिनिधी	सदस्य
५	सीआरजी मधील रिसोर्स टीचर, भाषा, गणित विषयाचे प्रत्येकी एक प्रतिनिधी	सदस्य
६	केंद्रीय मुख्याध्यापक	सदस्य सचिव

ई) गावस्तर समिती :-

१	सरपंच	अध्यक्ष
२	शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष / शाळा विकास व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष	उपाध्यक्ष
३	पोलीस पाटील	सदस्य

४	तलाठी	सदस्य
५	ग्रामसेवक	सदस्य
६	आरोग्य सेवक	सदस्य
७	अंगणवाडी सेविका	सदस्य
८	स्वयंसेवी संस्थांचा प्रतिनिधी / शिक्षण तज्ज्ञ -१	सदस्य
९	सेवाज्येष्ठ मुख्याध्यापक	सदस्य सचिव

-

- टिप :** १. प्रत्येक समितीचे अध्यक्ष व सदस्य सचिव यांच्यावर शाळाबाह्य बालकांच्या मिशन झिरो ड्रॉप आऊट च्या समन्वयाची जबाबदारी राहणार आहे.
२. प्रत्येक स्तरावरील समितीच्या अध्यक्षांना स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे पदाधिकारी व खाजगी स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी यांचे सहकार्य घेता येईल.

प्रपत्र "ब "

शाळाबाह्य बालकांच्या नोंदीचे

(कधीच शाळेत न गेलेल्या किंवा अनियमित उपस्थितीमुळे शाळाबाह्य झालेल्या बालकांसाठी)

अ.क्र.	शाळाबाह्य बालकाचे संपूर्ण नाव	बालक कधीच शाळेत न गेलेले असल्यास- E 1 लिहा, अनियमित उपस्थितीमुळे शाळा बाह्य झालेले असल्यास- E2 लिहा	वय (दि.०४ जुलै २०२२ अखेर)	माहिती असल्यास आधार क्र. लिहावा	लिंग (पुरुष/स्त्री)	जात प्रवर्ग (प्रवर्ग माहित नसल्यास जात लिहावी)	कुटुंब प्रमुखाचे संपूर्ण नाव	संपर्क क्रमांक	पत्ता (गाव, तालुका, जिल्हा)	विशेष गरजाधिष्ठित बालक असल्यास त्याचा प्रकार उदा. अंध, कर्णबधीर, मुकबधीर, अस्थिव्यंग इ.	बालकामगार म्हणून काम करित असल्यास(उदा.हॉटेल/गरेज/विटभट्टी /दुकाने/स्टेशन/वांधकाम व इतर ठिकाणी काम करित असल्यास नोंद करावी)	शाळाबाह्य होण्याची कारणे या ठिकाणी नोंदवावीत	बालक शाळाबाह्य होण्यापूर्वी शाळेत शिकत असेल तर त्याची पूर्वीची शाळा व इयत्ता (नसल्यास नाही असे लिहावे)	सध्या ज्या इयत्तेत प्रवेशित करावयाचे आहे ती इयत्ता	ज्या शाळेत प्रवेशित करायचे आहे त्या शाळेचे नाव व युडायस क्र.

शोध मोहीम करणाऱ्या कर्मचाऱ्याचे नाव :- ----- मोबाईल क्रमांक :-

